

Motion till riksdagen

1989/90:N310

av Karin Falkmer och Sonja Rembo (båda m)

Kollektiv sakförsäkring

Staten har en viktig uppgift att garantera rättssäkerheten och i lagstiftningen skydda den enskilde mot kollektiva lösningar som inskränker valfriheten och försätter individen i underläge.

Förhållandet att fackliga organisationer tecknar kollektiva sakförsäkringar för medlemskollektivet utan individuell anslutning innebär i praktiken att enskilda medlemmar tvingas underkasta sig kollektiva lösningar inom områden som helt saknar anknytning till anställningen och saknar samband med dennes intressen i egenskap av arbetstagare. Den fackliga organisationen vidgar sitt verksamhetsområde in i medlemmarnas privata sfärer.

När en facklig organisation tecknar sakförsäkring – hittills huvudsakligen hemförsäkringar – för medlemmarna i grupp utan inträdesanmälan, beskär konsumentens valfrihet på försäkringsmarknaden. Den enskilde fackföreningsmedlemmen blir bunden till ett visst försäkringsbolag och till en viss försäkringsprodukt. Den enskilde medlemmen förlorar i praktiken rätten att vända sig till det försäkringsbolag som passar honom eller henne bäst.

För att bli fri från en försäkring, som medlemmen inte själv har beställt, måste medlemmen skriftligen meddela fackföreningen att han/hon inte vill ha den aktuella hemförsäkringen. Denna möjlighet utnyttjas inte alltid, eftersom systemet upplevs som obehagligt och besvärligt och eftersom den som avsäger sig försäkringen inte alltid får någon ekonomisk kompensation.

Den enskilde fackmedlemmen bör skyddas från kollektiva beslut där han eller hon först i efterhand får möjlighet att protestera med allt det besvär och omak som det medför.

Kollektiv sakförsäkring med reservationsrätt innebär även att det föreligger en uppenbar risk för dubbelförsäkring, ett problem som påtalas i försäkringsverksamhetens delbetänkande SOU 1985:34 "Gruppförsäkring".

Reservationsrättsmetoden som anslutningsform är en form av negativ försäljning som Konsumentverket i andra sammanhang reagerat starkt emot. På marknaden i övrigt är denna typ av negativ avtalsbindning inte tillåten.

Utvecklingen sedan 1982 då de första kollektiva hemförsäkringarna tecknades mellan bl.a. Svenska Elektrikerförbundet och Folksam visar att upphandlingen av kollektiva hemförsäkringar ofta baseras på intressegemenskap mellan den fackliga organisationen och ett enskilt försäkringsbolag i stället för på normala affärsmässiga principer. Det finns därför en stor risk att den fria konkurrensen på försäkringsområdet försätts ur spel.

Enligt ett regeringsbeslut 1986 ankommer det på försäkringsinspektionen och NO att bevaka konkurrensförhållandena på försäkringsmarknaden och vidta de åtgärder som kan anses befogade.

NO har försökt fullfölja denna sin uppgift. I en skrivelse till regeringen den 26 maj 1987 har NO påtalat de problem NO därvid mött. Organisationerna har genom uppgiftsvägran omöjliggjort NO:s arbete.

Försäkringsinspektionen har i en uppföljning av utvecklingen under det första året med den nya lagstiftningen inte i det tidiga skedet kunnat dra några säkra slutsatser om den fortsatta utvecklingen.

Det torde stå klart att ett mycket stort antal fackliga organisationer numera har tecknat kollektiva hemförsäkringar för sina medlemmar. En övervägande del av dessa gäller med reservationsrätt.

Varken marknadsföringslagen eller konsumentförsäkringslagen är tillämplig då det gäller organisationerna på arbetsmarknaden.

Detta är ytterligt betänkligt med hänsyn till att marknaden för kollektiva hemförsäkringar kan komma att omfatta praktiskt taget alla löntagare i hela landet.

Försäkringsverksamheten i Sverige grundar sig på fri konkurrens på en öppen marknad. Fri konkurrens mellan försäkringsgivare och fritt val för försäkringstagare är förutsättningar för en sund marknadsutveckling på försäkringsområdet.

Kollektiva sakförsäkringar utan individuell anslutning och gynnande av försäkringsbolag på andra grunder än affärsmässiga snedvrider konkurrensituationen på försäkringsområdet. Kollektivets medlemmar mister sin valfrihet samtidigt som lösningar för dem som inte tillhör kollektivet riskerar att bli dyrare.

De kollektiva sakförsäkringarna med reservationsrätt hotar att förstöra den sunda och önskvärda konkurrenssituation på försäkringsmarknaden som är till gagn för alla försäkringstagare och som lagstiftarna i andra sammanhang eftersträvat.

Berörda myndigheter måste därför, även när det gäller kollektiva sakförsäkringar tecknade av fackliga organisationer, ges möjlighet att värna om övergripande konsument- och marknadsintressen.

Riksdagen bör därför få förslag till en lagstiftning som innebär att kollektiv sakförsäkring skall vara baserad på individuell anslutning.

Enligt ett uppmärksammat domslut i Högsta Domstolen den 6 december 1986 fastställdes att ändamålsparagrafen i ett stort antal fackföreningars stadgar medger kollektiva hemförsäkringar med reservationsrätt.

Det måste starkt ifrågasättas om det är rimligt att en enskild person som är medlem i en facklig organisation som skall tillvarata hans eller hennes intressen i arbetslivet därmed också skall behöva acceptera ingrepp i den privata ekonomin för ändamål som inte har någon anknytning till arbetsförhållandena.

Det är olyckligt att svensk lag i dag medger en sådan tillämpning av den berörda ändamålsparagrafen. Accepteras detta förhållande måste man samtidigt fråga sig var i så fall gränsen går för en fackförenings rätt att ingripa i enskilda medlemmars privatliv.

Det saknas i dag klara regler för den enskilde medlemmens ställning i för-

hållande till medlemsorganisationen. Det finns i Sverige ett behov av en lagstiftning som klargör hur långt organisationers befogenheter sträcker sig i förhållande till den enskilda medlemmen.

Mot. 1989/90
N310

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning beträffande organisationers befogenheter gentemot sina medlemmar,¹]

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning som innebär att kollektiv sakförsäkring skall vara baserad på individuell anslutning,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring i syfte att stärka berörda myndigheters möjligheter att bevaka konkurrensförhållandena på försäkringsmarknaden.

Stockholm den 24 januari 1990

Karin Falkmer (m)

Sonja Rembo (m)

¹ 1989/90:L212